

Vývojové trendy společnosti na prahu postindustrální éry

Lidstvo dosáhlo ve svých dějinách bodu, kdy musí přehodnotit, kam jde a jak se tam dostane. Za posledních 350 let lidé budovali své naděje a sny na představě neomezeného ekonomického bohatství.

W.E. a J.G. Stead

Koncem 60tých let:

„Industriální společnost se blíží hranicím svých možností“.

Daniel Bell „*Příchod postindustriální společnosti*“

Alvin Toffler „*Třetí vlna*“

Představa vývoje lidské společnosti jako vývoje ve vlnách

PRVNÍ VLNA

- přináší zemědělskou civilizaci - preindustriální společnost
- doba trvání cca 10 000 let

DRUHÁ VLNA

- přináší průmyslovou civilizaci - industriální (*moderní*) společnost
- doba trvání cca 350 let

TŘETÍ VLNA

- přináší informační civilizaci - postindustriální (*postmoderní*) společnost
- doba trvání cca 40 let

Charakteristika preindustriální společnosti

• Půda představovala základ hospodářství, života, kultury, rodinné struktury a politiky

feudalismus

• Hospodářství bylo decentralizované, takže každá komunita si zabezpečovala většinu svých potřeb

Malá hustota osídlení, omezené možnosti komunikace

• Směna výrobků byla omezená

• Převládala jednoduchá dělba práce

Zemědělství, řemesla.

• Původ determinoval postavení člověka v životě

Třídy, kasty. Velmi obtížný sociální transfér.

• Existovala přísně autoritářská pravomoc

Moc panovníka bývala ve starověku i středověku absolutní. Nicméně kolébkou demokracie je starověké Řecko.

Příčiny vzniku Druhé vlny

• Objev Nového světa, jenž vyslal významný impuls do hospodářství a kultury Evropy

1492 Krištof Kolumbus
4.7.1776 vyhlášení
nezávislosti(vznik USA)

• Růst počtu obyvatelstva, který povzbuzoval přesuny do měst

Podíl populace žijící v sídlech
s více než 5 000 obyvateli:
rok 1800 3 %
rok 201050 %

• Vyčerpání anglických lesů, vedoucí k využívání uhlí, využívání tohoto neobnovitelného energetického zdroje prostřednictvím parního stroje dalo doposud nebývalé možnosti výroby

1765 James Watt

• Postupné rozšiřování nejen vědeckých poznatků využitelných v technické praxi a následně pak ve výrobě, ale rozvoj "industriálního" myšlení obecně, jež podryvalo stávající církevní i politickou autoritu

• Rozšiřování mezilidské komunikace v důsledku vynalezení knihtisku, růstu gramotnosti a rozšiřujících se možností dopravy

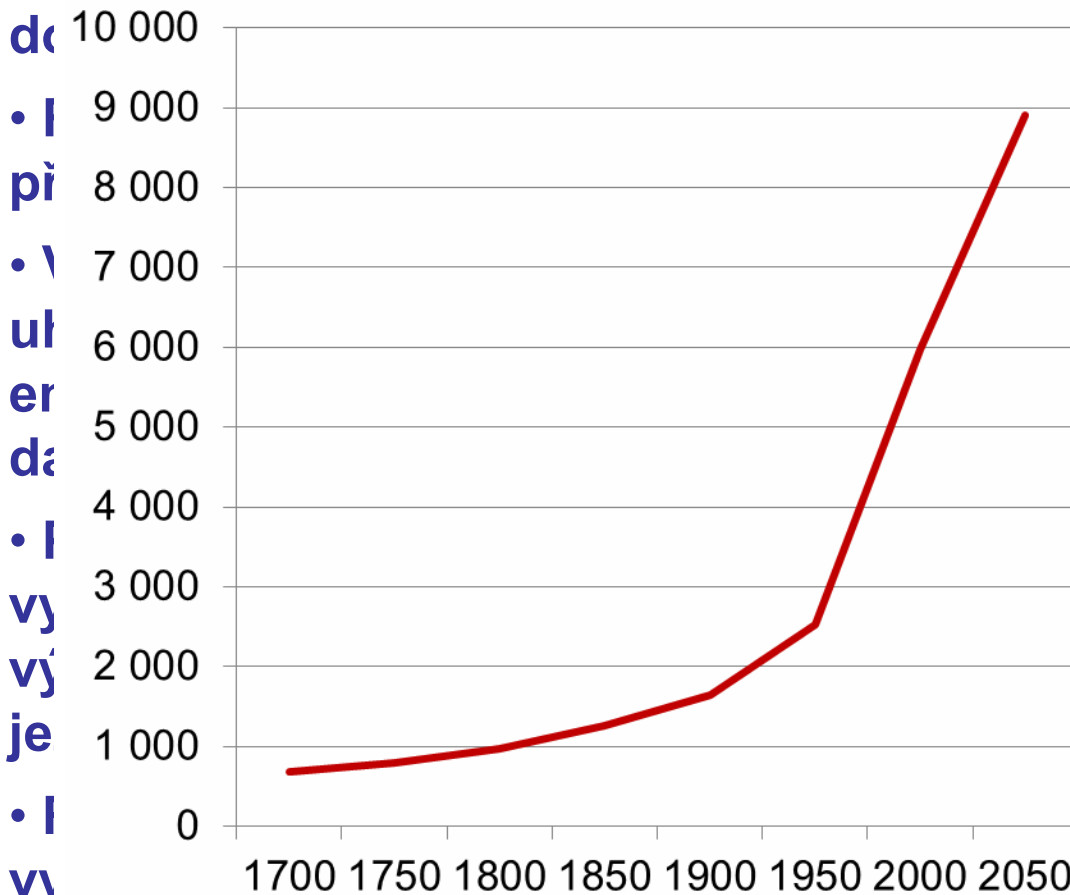
1448 Johannes Gutenberg

V současné době je 80% světové populace dospělých gramotných. Nejvyšší gramotnost vykazuje Evropa Severní Amerika a Austrálie, nižší pak země jižní Asie (59,5%), subsaharské Afriky (60,3%) a arabské státy (70,3%).

populace	rok	1700	1750	1800	1850	1900	1950	2000	2050
Svět	mil	682	791	978	1 262	1 650	2 521	5 978	8 909
Evropa	%	18,3	20,6	20,8	21,9	24,7	21,7	12,2	7,0
Sev. Amer.	%	0,3	0,3	0,7	2,1	5,0	6,8	5,1	4,4

Příčiny vzniku Druhé vlny

Velikost světové populace (mil.)

rozšiřujících se možností dopravy

populace	rok	1700	1750	1800	1850	1900	1950	2000	2050
Svět	mil	682	791	978	1 262	1 650	2 521	5 978	8 909
Evropa	%	18,3	20,6	20,8	21,9	24,7	21,7	12,2	7,0
Sev. Amer.	%	0,3	0,3	0,7	2,1	5,0	6,8	5,1	4,4

ý impuls

1492 Krištof Kolumbus

4.7.1776 vyhlášení
nezávislosti(vznik USA)

val

Podíl populace žijící v sídlech
s více než 5 000 obyvateli:

rok 1800 3 %

rok 201050 %

živání

ího stroje

1765 James Watt

oznatků

pak ve
obecně,
autoritu

sledku

1448 Johannes Gutenberg

V současné době je 80% světové populace dospělých gramotných. Nejvyšší gramotnost vykazuje Evropa Severní Amerika a Austrálie, nižší pak země jižní Asie (59,5%), subsaharské Afriky (60,3%) a arabské státy (70,3%).

PRINCIPY INDUSTRIÁLNÍ SPOLEČNOSTI

V každém společenském uspořádání jsou obsaženy určité principy. Při změně tohoto uspořádání se stává, že doposud významné principy ztrácejí svoji pozici a stávají se druhořadými, jiné, doposud bezvýznamné, se díky vývoji situace začnou prosazovat, stávají se dominantními, stávají se zjevnými.

Pro industriální společnost je dominantních těchto 7 principů:

- 1. ODDĚLENÍ VÝROBY OD SPOTŘEBY**
- 2. DĚLBA PRÁCE NA ZÁKLADĚ SPECIALIZACE**
- 3. SYNCHRONIZACE**
- 4. STANDARDIZACE**
- 5. KONCENTRACE**
- 6. MAXIMALIZACE**
- 7. CENTRALIZACE**

Dále budeme jejich projevy v industriální společnosti blíže charakterizovat a pokusíme se o predikci jejich podoby a vlivu ve společnosti postindustriální

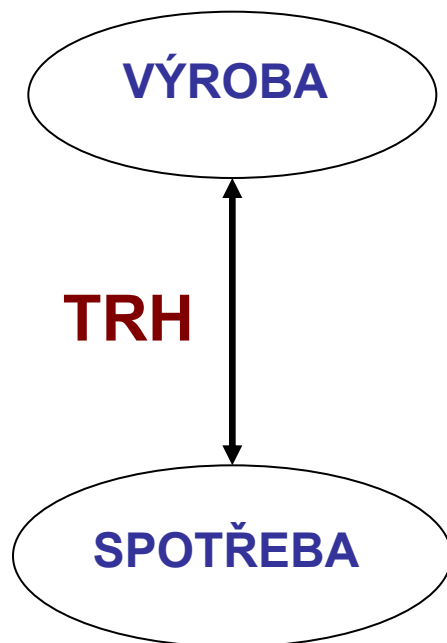
ODDĚLENÍ VÝROBY OD SPOTŘEBY

Principiální rozdělení dvou atributů lidského života

Dělbba práce je patrně zcela dominantním zdrojem pokroku.

Díky dělbě práce roste dlouhodobě **produktivita práce**. Ta samozřejmě roste i díky technickému pokroku, ovšem ten je ve velké míře podporován rovněž dělbou práce.

V důsledku prohlubující se dělbě práce roste závislost jedince na práci stále většího počtu lidí. Zatímco v **industriální** společnosti se jednalo převážně o *regionální rozměr*, v **postindustriální** společnosti se tento trend neutlumuje, ale spíše dále akceleruje a má již převážně **globální rozměr**. *Je to pravda?*

DĚLBA PRÁCE

PRODUKTIVITA

Směna, která se děje téměř výlučně prostřednictvím trhu, je klíčovým faktorem fungování industriální i postindustriální společnosti. Je zdrojem efektivity, zároveň však může mít její selhání fatální důsledky

Technická stránka: *Blackout, plynovody, ropovody* též politická stránka, voda (řeka Nil, zavlažování)

Ekonomická stránka: nezaměstnanost

DĚLBA PRÁCE NA ZÁKLADĚ SPECIALIZACE

ČLOVĚK JAKO

SPECIALIZOVANÝ VÝROBCE

UNIVERZÁLNÍ SPOTŘEBITEL

Specializovaní zaměstnanci

Specializovaná technika

Specializované know how

Specializovaná organizace

KVANTITATIVNÍ DŮSLEDKY

KVALITATIVNÍ DŮSLEDKY

Vyjednávací síla mezi výrobcem, resp. poskytovatelem služby a spotřebitelem

Síla výrobce: odbornost, organizovanost

Síla spotřebitele: převis nabídky

Díky vysoké produktivitě výrobce se většinou realizuje víc produktů, než je poptáváno.

Pozor! Výše uvedené platí pro B2C. Pro B2B je tomu poněkud jinak. V čem jsou rozdíly?

Vytváření rozsáhlých sítí

SYNCHRONIZACE

VÝROBA NA LINKÁCH

LOGISTICKÉ SYSTÉMY (JUST IN TIME)

Synchronizace nejen ve výrobě, ale v celé společnosti (při výuce ve školách, v dopravě, při kulturních aktivitách, rekreaci apod.)

Tam kde je synchronizace užitečná, tak se dále rozvíjí (např. v dopravě na globální úrovni).

Transfer informací, zboží, kapitálu a pracovníků v globálním rozměru.

STANDARDIZACE

Produkty řemeslné výroby = **unikáty** Renesance řemesel – touha po unikátech

Průmyslová výroba

- vybavená vysoce výkonnými specializovanými stroji a zařízeními,
- **standardně** řešenými a **standardně** uspořádanými do vyšších celků, zejména výrobních linek,
- produkuje podle **standardních** postupů
- obrovské množství **standardních** výrobků.

Velká francouzská revoluce 1789 - 99

Jednotný metrický systém

Metrický systém – Francie 1795. V roce 1875 podepsali v Paříži zástupci 18 států tzv. metrickou konvenci. V roce 1960 byla zavedena mezinárodní soustava jednotek SI.

Opravitelnost strojů a zařízení, propojitelnost jednotlivých částí do složitých systémů

Standardizace ve všech oblastech lidského života

V postindustriální společnosti: Individualizace

Další vývoj? Tam, kde je standardizace užitečná, tak ano: Standardy výroby, standardy kvality atd., a to ve velkém rozměru (EU, svět).

Avšak individualizace pro zákazníky (B2C, B2B). Vysoká přidaná hodnota resp. zisková marže se dosahuje nikoli ze standardizovaných, ale individualizovaných produktů.

Propojení výhod standardizace a individualizace. Stavebnicovost, zvyšování kooperace, sítě.

KONCENTRACE

Zdroje energie a surovin

- preindustriální společnost - široce rozptýlené
- industriální společnost – vysoce koncentrované (fosilní paliva, železná ruda apod.)

Důvody pro koncentraci výroby:

- koncentrace přírodních zdrojů
- dělba práce a specializace

1.	TOKYO	Japonsko	33,8 mil.
2.	SOUL	J. Korea	23,8 mil.
3.	MEXICO CITY	Mexiko	22,8 mil.
4.	BOMBAY	Indie	22,8 mil.
5.	DILÍ	Indie	22,2 mil.
6.	NEW YORK	USA	21,9 mil.
24.	LONDÝN	UK	12,3 mil.
27.	PAŘÍŽ	Francie	10,0 mil.
425.	PRAHA	ČR	1,3 mil.

KONCENTRACE VÝROBY

továrny

KONCENTRACE INFRASTRUKTURY

města

KONCENTRACE KAPITÁLU

Kapitálové společnosti

MAXIMALIZACE

Industriální společnost:

zvyšování produktivity práce a celkové efektivity

Idea pokroku:

pokrok = růst = maximalizace výroby a spotřeby hmotných statků

Princip harmonie či rovnováhy, typický pro kultury preindustriální éry byl zapomenut.

Dynamika růstu vedoucí k maximalizaci se stala základním kritériem úspěšnosti ekonomiky i politiky.

Index lidského rozvoje (HDI)

Dle OSN z 169 zemí:

1. Norsko

28. Česká republika

HDP/obyvatele (180 zemí) WB tis. dol.		
1.	Lucembursko	89,0
2.	Katar	88,3
-	Macao	77,1
3.	Singapur	60,6
4.	Norsko	60,4
5.	Kuvajt	54,2
6.	Brunej	51,8
7.	Švýcarsko	51,2
-	Hongkong	50,6
8.	Spojené státy americké	48,1
9.	Spojené arabské emiráty	47,9
10.	Nizozemsko	42,7
11.	Rakousko	42,2
36.	Česká republika	26,2

CENTRALIZACE

Řídící struktury podniků - důsledně hierarchické (*nadřízenost, podřízenost, disciplína*). Moc centralizovaná na vrcholu řídicí pyramidy.

Centralizace moci na úrovni státu.

Rozvoj výroby a obchodu vyžadoval garance stability a jednotnosti podmínek v rámci velkých celků.

Vývoj v Evropě, v USA

V industriální společnosti převážně centralizace, posilování moci státu

V postindustriální společnosti oslabování moci státu

- Decentralizace, přenášení moci do regionů, k občanům
 - Integrace
 - seskupení regionálního charakteru EU, ASEAN, NAFTA
 - mezinárodní organizace OSN, WB, MMF
 - mezinárodní nevládní organizace
 - nadnárodní společnosti (MNC)
- aj.

- **Postindustriální společnost = společnost informační?
= společnost vědění (znaností)?**

Tradiční ekonomika?

Nová ekonomika?

- **KONZUMNÍ PARADIGMA?**
- **HUMANISTICKÉ PARADIGMA?**
- **EKOLOGICKÉ PARADIGMA?**

LITERATURA:

TOFFLER, A. *Šok z budoucnosti*. Praha : Práce, 1992.

TOFFLER, A. *The Third Wave*. New York : 1980.

TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H. *Nová civilizace*. Praha : Dokořán 2001.